

Täysistunto

Keskiviikko 25.11.2020 klo 14.00—22.01

12. Lakialoite laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 6 b §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 12/2020 vp Ritva Elomaa ps ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

18.17 **Ritva Elomaa ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omaishoitajat ovat puhuttaneet täällä suuressa salissa paljon vuosien saatossa. Eipä tule itselle sellaista puheenvuoroa heti mieleen, jossa joku kansanedustaja olisi suoranaisesti vastustanut omaishoitajien ja hoidettavien tilanteen parantamista — päinvastoin. Tuntuu, että omaishoito saa osakseen vahvaa kannatusta yli puoluerajojen vuodesta toiseen. On kuitenkin ristiriitaista, kun peilataan kauniita puheenvuoroja tosielämän tasolla tapahtuneisiin parannuksiin omaishoitajien tilanteessa: teot eivät valitettavasti vastaa sanoja. Omaishoitajien työn tärkeyttä ei ole vaikea perustella, ja omaishoidosta koituvat vuotuiset säästöt julkiselle sektorille ovat valtaoisat.

Omaishoitajat laittavat itsensä likoon huolehtiakseen perheenjäsenestään tai muusta läheisestään, joka ei sairauden, vammaisuuden tai muun erityisen hoivan tarpeen seurauksena kykene selviytymään arjestaan omatoimisesti. Omaishoitotilanteita Suomessa on arviolta noin 350 000, joista 60 000 on hyvin sitovia ja vaativia. Tarve omaishoidolle on erittäin suuri, ja omaishoito on usein hoidettavien kannalta ylivoimaisesti paras ratkaisu.

Omaishoito on kunnille myös todella edullinen hoivamuoto. THL:n laskelmien mukaan omaishoidon kustannukset ovat ainoastaan noin viidenneksen ikääntyneen henkilön tehostetun palveluasumisen vuosittaisista kustannuksista. Ajatelkaa, mikä säästö, ja sen jälkeen miettikää tätä säästettyä summaa suhteessa omaishoidon tuen suuruuteen.

Arvoisa puhemies! Ehdotan tässä lakialoitteessa omaishoitajan vapaiden aikaisen sijaishoidon maksuttomuutta. Kunnan kanssa omaishoitosopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus vähintään kahden vuorokauden vapaaseen kalenterikuukautta kohti tai sitovammassa tapauksessa kolmeen vapaavuorokauteen. Näiden vapaiden aikana hoidettavalle on järjestettävä sijaishoito, joka toteutetaan esimerkiksi palvelusetelillä, jolloin voidaan hankkia kotihoitoa tai palveluasumista vapaan ajaksi. Omaishoitajan vapaan aikaisista palveluista perittävä asiakasmaksu on tällä hetkellä enintään 11 euroa 40 senttiä vapaavuoro-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 151/2020 vp

kaudelta tai palveluseteleitä hyödynnettäessä enimmäisvastuu on niin ikään 11 euroa 40 senttiä.

Monien omaishoitajien taloudellinen tilanne on tiukka, ja sijaishoidosta perittävän maksun poistaminen toisi tähän hieman helpotusta. Omaishoitajat tekevät tärkeää työtään lähimmäistensä hyväksi ja samanaikaisesti mahdollistavat kunnille merkittävät säästöt hoivapalvelujen järjestämisen osalta. Mielestäni omavastuun periminen näiltä vähintäänkin ansaituilta lomapäiviltä ei ole kohtuullista. Vapaiden aikaisen sijaishoidon maksuttomuus olisi myös arvostuksen osoitus omaishoitajien tekemää äärimmäisen tärkeää työtä kohtaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä.

18.21 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Tämä edustaja Elomaan tekemä lakialoite on mielestäni erittäin ajankohtainen ja kannatettava.

Tällä hetkellä monen omaishoitajan jaksaminen on aika lailla äärirajoilla. Vapaita ei ole useinkaan pystytty edes pitämään, päivätoiminta on ollut tauolla. Omaishoitajille ovat tärkeitä intervallit lomien tai vapaapäivien aikana, ja valitettavasti nyt korona-aikana näitä, sekä päivätoimintaa että intervaleja, on usein peruttu ja omaishoitajien kuormitus on lisääntynyt.

Ja todellakin, aivan niin kuin edustaja Elomaa totesi, omaishoitohan on yhteiskunnalle joka tapauksessa edullista verrattuna vaikkapa palveluasumiseen. Ikääntyneiden palveluasuminen maksaa kunnalle noin 42 000 euroa vuodessa, kun omaishoitaja maksaa noin 9 000 euroa vuodessa, ja tähän kustannukseen on laskettu sekä palkkio että kolme vapaata vuorokautta kuukaudessa.

Myös omaishoitajien taloudellinen tilanne on syytä ottaa vakavasti. Se on viesti siitä omaishoitotyön arvostuksesta, mutta monet omaishoitajat myös elävät hyvin niukalla toimeentulolla. Monet heistä ovat itsekkin eläkeläisiä ja ikääntyneitä. Kannatan kyllä tätä ehdotusta. Sen lisäksi eduskuntaryhmämme ehdottaa juuri tänään julkaistussa vaihtoehtobudjetissaan, että omaishoidon tuki vapautettaisiin verosta eli se olisi jatkossa verovapaata.

Mielestäni nämä olisivat tärkeitä viestejä siitä, että omaishoitajia ja heidän tekemäänsä työtä arvostetaan myös käytännössä ja teoissa eikä pelkästään juhlapuheissa.

18.23 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tämä edustaja Elomaan lakialoite on oikein kannatettava liittyen tähän omaishoidon vapaiden aikaisen sijaishoidon maksuttomuuteen. Omaishoitajat tekevät erittäin tärkeää työtä, ja heidän antamansa työpanos on kustannuksellisesti yhteiskunnalle erittäin merkittävä, koska jos hoidettava olisi esimerkiksi ympäri-vuorokautisessa hoivassa, niin ne kustannukset olisivat moninkertaiset.

Se, että omaishoitajat pitäisivät niitä vapaapäiviä, on ensiarvoisen tärkeää, jotta he jaksavat tehdä sitä työtä. Siinäkin on monesti haasteita, ettei kunnissa ole myöskään riittävästi sellaisia paikkoja, mihin oman omaisensa haluaisi laittaa. Sen takia kannustan lämpimästi eri kuntia käyttämään palveluseteliä siinä mielessä, että on enemmän vaihtoehtoja juuri sille omalle omaiselle siinä, mikä olisi sopivin paikka, ettei ole vain esimerkiksi yksi terveyskeskuksen vuodeosasto, jolla niitä vapaapäiviä voi saada. Ja tämä omavastuuosuuden korvaus todella kuulostaa pieneltä, eli tässä olisi tietenkin nyt ihan mielenkiintoista tietää, mikä tämän lisäyksen kustannukset olisivat vuositasolla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 151/2020 vp

Meillähän on nyt juuri valiokunnassa käsittelyssä asiakasmaksulaki. Tämä lakialoite tulee sinänsä ihan viime hetkillä. Jos tämä on huomenna valiokunnassa, niin perussuomalaisethan voisivat tätä asiaa nostaa siellä. Kun sitä asiakasmaksulain mietintöä on tarkoitus huomenna valiokunnassa käsitellä, niin millä tavalla tätä voisi sinne saada sisälle tai ainakin jollakin tavalla sitten tuoda sitä? Mutta ajatuksena tämä on hyvin kannatettava. Harmi, kun näiden lakialoitteiden käsittely on nyt viivästynyt niin paljon. Kun tämäkin olisi tullut aikaisemmin, niin oltaisiin ehditty valiokunnassa myöskin tätä asiaa pohtimaan, ottaa se tässä yhteydessä käsittelyyn myöskin siellä ja selvittää esimerkiksi nämä kustannusasiat siihen mennessä, kun sitten saadaan se mietintö valmiiksi.

18.26 Mikko Lundén ps: Arvoisa herra puhemies! Omaishoitajat tekevät yhteiskunnallisesti äärimmäisen tärkeää työtä. He mahdollistavat läheistensä asumisen kotona pidempään, mikä yhtäältä parantaa hoidettavan elämänlaatua ja toisaalta säästää merkittävästi yhteiskunnan kustannuksia. Ilman omaishoitajien työpanosta hoidettavista moni ei pystyisi asumaan kotonaan vaan joutuisi tehostetun palveluasumisen piiriin.

Ostopalveluna järjestetty tehostettu palveluasuminen maksoi toissa vuonna keskimäärin 124 euroa ja vanhainkotihoito 172 euroa vuorokaudessa. Kuukausikustannukset ovat siis tuhansia euroja, yli 3 000:sta liki 6 000 euroon kuussa. Omaishoitajien tekemä työ on vaihtoehtokustannus huomioiden erittäin edullista.

Tässä lakialoitteessa edustaja Elomaa ehdottaa, että omaishoitajien vapaapäivien ajasta sijaishoidosta ei perittäisi asiakasmaksuja. Tällä hetkellä asiakasmaksu on rajattu 11 euroon ja 40 senttiin vuorokaudelta. Omaishoitajan jaksamisen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että he pystyvät pitämään vapaapäivänsä, eikä lakisääteisiä vapaapäiviä ole edes hoidon vaativuudesta riippuen kuin kahdesta kolmeen kuukaudessa. Panostamalla muutama kymppi kuukaudessa omaishoitajien jaksamiseen yhteiskunta säästää tuhansia euroja, jos omaishoidettava voi jatkaa asumista kotonaan eikä joudu tehostettuun palveluasumiseen tai vanhainkotiin.

Arvoisa puhemies! Loppuun tahdon sanoa vielä, että omaishoito on kunnille kaikkein edullisin ja hoidettaville inhimillisin hoitomuoto, jolle pitäisi antaa sille kuuluva arvo. Lisäksi koronavuosi on lisännyt kuormitusta entisestään, kun omaishoitajat eivät ole saaneet pitää vapaapäiviään intervallipaikkojen mentyä kiinni. Moni on varmasti todella uupunut.

Kannatan lämpimästi edustaja Elomaan aloitteen hyväksymistä. — Kiitos.

18.28 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Tämä kannatettava lakialoite herättää taas keran sellaisen kysymyksen, eikö nyt asia ole jo tällä tavalla tällä hetkellä, ja jos se ei ole tällä hetkellä niin, niin miksei se ole. Tässähän puhuttaisiin kuitenkin varsin pienistä kustannuksista, joilla saataisiin suuri positiivinen vaikutus omaishoitajien ja heidän hoidettaviensa elämään.

Eihän kukaan ryhdy omaishoitajaksi rahan takia tai huvikseen vaan koska on omainen, jota tarvitsee hoitaa. Tukia ei myönnetä ilman perustetta, ja tuki, kun se myönnetään, on varsin pieni, eikä se ole edes verovapaa. Kuten todettu, omaishoitaja säästää yhteiskunnan varoja tekemällä arvokkaalla työllä, ja jatkossa, kun väestö ikääntyy, kaikki tällaiset järjestelyt, joilla ihmiset hoitavat läheistensä terveyttä mahdollisimman pitkään ja säilyvät itse siinä samalla toimintakykyisinä, täytyy laittaa kuntoon hyvissä ajoin. Siksi tämä aloite on kannatettava.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 151/2020 vp

18.29 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Nyt on omaishoitajaviikko, mutta omaishoitajille on aina omaishoitajaviikko, on aina omaishoitajapäivä, jokainen tunti on oikein omaishoitajan tunti, he tekevät sitä työtä ihan jatkuvasti, joka sekunti. Edustaja Elomaa toi tässä esille hyvän aloitteen, joka on ehdottoman kannatettava: helpotusta vähän näihin omaishoitajien ja omaishoidettavien maksuihin.

Mikä tässä omaishoidossa sitten mättää? No, tässä mättää oikeastaan aika moni asia. Ja ihmettelen kyllä, että jokaisten vaalien alla aina luvataan vaikka mitä, kuita taivaalta luvataan, että tämä asia tulee kuntoon, ja sitten kuitenkin, kun vaalit ovat olleet, niin mitä tapahtuu? Ei oikeastaan tapahdu mitään, jonnekin tuuleen nämä lupaukset haihtuvat.

Ehdottomasti tähän pitäisi puuttua. Täällä on monta asiaa, esimerkiksi ne kriteerit, mitenkä omaishoidon tukea määritellään. Kriteerit vaihtelevat eri kunnissa, se ei ole tasapuolista ollenkaan, ja eri kunnissa muutenkin vaihtelevat sitten nämä lomapäiväjutut, ne vaihtelevat, ne eivät aina oikein toimi.

Lääkehuoltokin on aika mielenkiintoinen: Jos on kotisairaanhoidon asiakas ja katsotaan, että hänelle on hyötyä esimerkiksi lääkejakelusta, niin monessa kunnassa se jakelu voidaan tavallaan kustantaa asiakkaalle. No, kuinka on sitten omaishoidettavien laita? No, todellakaan se ei ole automaatio. Ilman muuta pitäisi tämä lääkejakelukin huolehtia, että tämä tulisi omaishoidettaville vaikka maksutta, että yhteiskunta sen kustantaisi.

On todella paljon asioita, mihinkä pitäisi puuttua, ja toivon, että näihin puututaan, ja toivon, että aloite etenee. Olen nähnyt tässä, kun olen seurannut tätä omaishoitajien palautetta ja muuta, että kyllä minun mielestäni Suomessa tarvitaan ehdottomasti omaishoidonvaltuutettu, samalla tavalla niin kuin lapsiasiainvaltuutettu esimerkiksi. Omaishoito on semmoinen, että se on tulevaisuuden juttu ja se on nyt tärkeä juttu, ja semmoisen omaishoidonvaltuutetun me tarvitsemme.

18.31 Jukka Mäkynen ps: Arvoisa herra puhemies! Minä kannatan lämpimästi tätä edustaja Elomaan tekemää lakialoitetta. Olen muun muassa yksi allekirjoittaneista.

Minä ajattelin kirjoittaa pidemmänkin jutun, mutta tässä ovat nyt asiat tulleet aika selviksi jo aikaisemmissa puheenvuoroissa, joten totean vain, että omaishoitajat tekevät vastuullista työtä säästäen samalla yhteiskunnalle miljoonia euroja. Suuri osa omaishoitajista myös elää ihan köyhyysrajoilla, joten aloite on hyvinkin ajankohtainen. — Kiitos.

18.31 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty painavia puheenvuoroja omaishoitajista ja heidän roolistaan ja tehtävistään suomalaisessa yhteiskunnassa. Kiitos myöskin edustaja Elomaan lakialoitteesta tässä asiassa. Minäkin olen henkisesti vahvasti tukemassa tuota ajattelutapaa. Omaishoitajien korvaus on kovin, kovin pieni suhteessa siihen valtavaan työpanokseen, ja jos voidaan jollain tavalla tulla vastaan siinä, että omaishoitajat saisivat näitä vapaapäiviä ja haluaisivat ja kykenisivät niitä pitämään, niin sitä pitäisi tukea, ja tämä on pieni muoto, mikä tämä sijaisuuden maksuttomuuden turvaaminen tässä voisi olla. Yhteiskunta ei siihen kaadu, mutta se olisi hieno ele kunnilta ja yhteiskunnalta tässä suhteessa.

Täällä on paljon pohdittu sitä, että omaishoitajien tekemä työ on arvokasta. Se on arvokasta, kun ihmiset tekevät sen sydämestään, ja vielä tulee se tilanne vastaan niin päin, että siinä usein ei ole vaihtoehtoa. Ihminen haluaa tehdä ja tekee sen rakkaudesta, tekee sen kutsumuksesta, ja sen vuoksi sitä työtä ei kompensoida kunnolla, koska ihminen tekisi sen joka tapauksessa. Mutta on tehty laskelmia. Omaishoitajaliitto on tehnyt laskelman, tätä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 151/2020 vp

arvioitu, kuinka paljon se maksaisi, jos nykyisin omaishoitosopimuksella tehtävä omaishoitajien työ tehtäisiinkin julkisena palveluna ilman omaishoitajapanosta. Summa on niinkin huikea kuin 3,4 miljardia euroa. Tämä on se summa, minkä yhteiskunta säästää siinä, kun kunnilla on viime kädessä velvoite hoitaa ikäihmiset, ne ihmiset, jotka nyt yleensä ovat omaishoidon piirissä, hoitaa heidät muuten omalla tavallaan: 3,4 miljardin säästö.

Arvoisa puhemies! Haluan tässä nostaa esille vielä sen seikan, mikä tukisi tätä maksutomuusajatusta näiden vapaiden käytössä, että merkittävä osa omaishoitajista on itse iäkkäitä ihmisiä, iäkkäitä, pienituloisia ihmisiä. 60 prosenttia kaikista omaishoitajista on eläkkeensaajia. Usein, arvoisa puhemies, me puhumme passiiviväestöstä, kun me puhumme ikääntyneistä ihmisistä. Me näemme, että he tekevät valtavasti vapaaehtoistyötä, ja myöskin esimerkiksi omaishoito on juuri tyypillinen esimerkki siitä, että iäkäs ihminen antaa omaa työpanostaan käytännössä mitätöntä korvausta vastaan ja säästää yhteiskunnan resursseja. Tässä suhteessa täytyisi tämä kokonaiskuva nähdä, ja yhdyin voimakkaasti tähän edustaja Elomaan tekemään aloitteeseen siltä osin, että tässä olisi tutkimisen paikka. Toivottavasti tätä uudistusta voitaisiin viedä eteenpäin.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Vielä edustaja Elomaa.

18.34 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Ensin kiitos kaikille lakialoitteen allekirjoittaneille ja täällä salissa aloitetta tukeneille edustajille. Erittäin tärkeitä puheenvuoroja. Olemme kaikki varmaan samaa mieltä, että tämän asian eteen pitäisi tehdä nyt jo jotain.

Omaishoidon verottomuudesta on tehty lakialoitteita monta kertaa. Itsekin olen tehnyt muistaakseni viime kaudella, ja muutkin ovat tehneet. Muun muassa Reijoselta on tulossa myös lakialoite tähän liittyen, ja monet perussuomalaiset ovat tehneet. Mutta toistaiseksi tämä ei ole sitten edennyt. Palkkio omaishoidosta on todella pieni, ja niin kuin on todettu monesti, omaishoitoa tehdään rakkaudesta ja välittämisestä sitä rakasta ihmistä kohtaan.

Valitettavasti myös kunnissa omaishoito on hoidettu niin, että on hyvin kirjavaa se käytäntö: jossain vähän paremmin, jossain vähän huonommin, se on hyvin vaihtelevaa. Vaikka näitten vapaapäivien pito mahdollistetaan kuukausittain, niin osa omaishoitajista ei kuitenkaan pidä näitä vapaita, ja syitä on monia. He ovat usein huolissaan siitä, miten se heidän omaishoidettavansa voi henkisesti, kun joutuu sieltä kotoa vähäksi aikaa pois: viihtyykö, ja onko hoito sellaista, mitä he haluavat omaishoidettavan kokevan? On semmoisia kysymysmerkkejä, että he ovat huolissaan, kun he ovat tottuneet, että se oma läheinen on aina siinä lähellä. Niinpä tällaistakin palautetta on tullut, että voisiko ajatella, että he, jotka eivät halua kuitenkaan pitää näitä vapaapäiviä, vaikka ne olisivat todella tarpeellisia, saisivat ne jotenkin siivouspalveluna ja henkilöstä, joka tulisi sitten käymään, omaishoitaja ja -hoitettava saisivat keskustelukumppaninkin hetkeksi. Usein se on myös tavallaan sitä yksinäisyyttä, mitä podetaan siellä. Tämmöistä ulkoista tuulahdustakin, että tulisi joku ulkopuolinen henkilö käymään, on toivottu, kun minä tuolla kentällä olen näistä asioista jutellut heidän kanssaan.

Toivottavasti tämä lakialoite nyt sitten etenee, ja niin kuin edustaja Laihokin sanoi, olisi ollut hienoa, että se olisi ehtinyt vielä käsittelyyn tuonne valiokuntaan. — Kiitos.

18.37 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Omaishoito säästää todella paljon rahaa. Tässä juuri äsken puhuttiin, että summa on yli 3 miljardia, mikä se on vuosittain. Mutta tämän lisäksihän pitää ottaa vielä huomioon sitten se, että jouduttaisiin rakentamaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 151/2020 vp

uusia rakennuksia, uusia hoitolaitoksia, missä niitä ihmisiä hoidettaisiin, jouduttaisiin kouluttamaan ihmisiä, hoitajia enemmän, ja kaikki ne vielä tekevät lisäkustannuksia, elikkä ne säästöt ovat todella valtavat, mitä tämä omaishoito meillä Suomessa saa aikaiseksi. Ja jos olisi semmoinen tilanne, että meillä yhtäkkiä ei olisikaan kaikkia omaishoitajia enää, niin kyllä Suomi olisi tosi pahassa liemessä.

Toivon lisäksi, että aloitteeni omaishoidon tuen verottomuudesta etenee. Se on tulossa käsittelyyn myös.

18.37 **Ritva Elomaa ps:** Arvoisa puhemies! Vielä minä haluan nimetä, kun kiitän näitä meidän edustajia, jotka käyttivät puheenvuoron, elikkä edustajat Räsänen, Laiho, Lundén, Mäkelä, Reijonen, Mäkyne ja Kiljunen, kiitos hienoista puheenvuoroista täällä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.